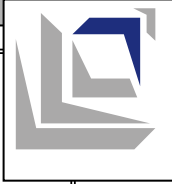

Врз основа на член 55 став 1 од Законот за организација и работа на органите на државната управа („Службен весник на Република Македонија” бр. 58/00, 44/02 и 82/08, 167/10 и 51/11) и врз основа на член 22 став 1 од Законот за средно образование („Службен весник на Република Македонија” бр. 44/95, 24/96, 34/96, 35/97, 82/99, 29/02, 40/03, 42/03, 67/04, 55/05, 113/05, 35/06, 30/07, 49/07, 81/08, 92/08, 33/10, 116/10, 156/10, 18/11, 51/11, 6/12, 100/2012 24/2013 и и 41/2014) министерот за образование и наука ја донесе Наставната програма по *латински јазик* за продолжително изучување, изборен предмет во јазичко-уметничко подрачје А, четврта година на гимназиското образование.

**НАСТАВНА
ПРОГРАМА**

**МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
БИРО ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО**

ЛАТИНСКИ ЈАЗИК

продолжително изучување (IV година)

Скопје, август 2014

ГИМНАЗИСКО ОБРАЗОВАНИЕ

1. ВОВЕД

1.1. Назив на наставниот предмет: Латински јазик

1.2. Вид на средно образование: гимназиско образование

1.3. Години на изучување: четврта, продолжително изучување

1.4. Број на часови:

- Број на часови неделно: 2 часа
- Број на часови годишно 66 часа

1.5. Статус на наставниот предмет: избран

2. ОПШТИ ЦЕЛИ

Со постигањето на општите цели во продолжителното изучувањето на латинскиот јазик учениците треба:

- да се здобијат со знаења за синтаксата на падежите во латинскиот јазик, синтаксата на глаголот и синтакса на латинската реченица;
- да ги разберат и правилно да ги употребуваат стручните термини од различни предметни подрачја;
- да се оспособат преку јазичните законитости на латинскиот јазик да ги осознаат и општите јазични законитости, граматички категории и терминологија и тие знаења да ги применат при изучувањето современи странски јазици и мајчиниот јазик;
- да развијат способност за трансфер на знаења од латински на други јазици, што се однесува на сите граматички структури, а особено е важно што се оспособуваат за споредување и идентификација на лексичките единици од заедничко (латинско) потекло во други современи јазици и во мајчиниот јазик (латинизми и интернационализми);
- да стекнат знаења за римската цивилизација, литература и култура;
- да ги восприемат универзалните вредности на антиката;
- да ја развијат моќта за разбирање и создавање правилни и осмислени реченици, како и моќта за прецизна анализа на граматичките односи во реченицата.

Потребни претходни знаења

За следење на наставата по латинскиот јазик (продолжително изучување) потребно е учениците претходно да се здобиле со знаења од латинскиот јазик во обем кој им овозможува да читаат, пишуваат, да ги препознаваат и применуваат основите на нормативната граматика и да можат да преведуваат поедноставни изворни латински текстови, односно да го имаат изучувано латинскиот јазик една учебна година.

Содржините во втората година на изучување на латинскиот јазик се групирани на тој начин што најголемиот дел го сочинуваат наставни содржини од јазикот, а помал дел отпаѓа на содржини кои се однесуваат на римската цивилизација и култура. Содржините од јазик, пак, се групирани на следниов начин: морфологија на името и на глаголот и синтакса на падеж, глагол и реченица.. Сите овие компоненти и содржини можат меѓусебно да се комбинираат и испреплетуваат на различни начини и во различен сооднос, во зависност од креативноста на наставникот, како и од интересот и способностите на учениците. Притоа може да дојде до израз слободата и автономноста на непосредните учесници во наставниот процес - учениците и наставникот.

2. КОНКРЕТНИ ЦЕЛИ

ТЕМА: ЈАЗИК			
МОРФОЛОГИЈА			
Содржина	Оперативни цели	Стандарди на знаења	Дидактички насоки и поврзаност со другите предмети
<p>ИМИЊА (Nomina)</p> <p>Деклинација на грчки именки</p>	<p>Ученикот да ги разликува и препознава грчките именки и да са оспособи да ја споредува нивната промена со промената на останатите именки во латинскиот јазик.</p>	<p>Ученикот знае да ги цитира и да определува падеж, род и број кај формите на грчките именки во латинскиот јазик и знае правилно да ги преведува.</p>	<p>Активности за стимулирање споредба помеѓу петте деклинации и деклинацијата на грчките именки.</p> <p>Вежби од лексика од грчко потекло што им е позната на учениците од други предмети (физика, биологија, математика и сл.).</p>
<p>ГЛАГОЛИ (Verba)</p> <p>Градба на: Конјунктив на времињата од презентската основа во актив и пасив кај глаголите од I-IV конјугација. Конјунктив на времињата од презентска основа на глаголот esse. Конјунктив на времињата од перфектната основа кај глаголите од I-IV конјугација и глаголот esse. Конјунктив на времињата од партиципската основа кај глаголите од I-IV конјугација.</p>	<p>Ученикот да ја разбере функцијата на конјунктивот и неговото значење во реченица и да ги препознава личните глаголски форми.</p>	<p>Ученикот ги познава граматичките одлики на латинските глаголи и определува во кое лице, време, број и состојба се наоѓа одредена глаголска форма.</p> <p>Ученикот ги цитира, образува, менува, анализира и преведува глаголските форми во конјунктив и ги разбира нивните функции, соодноси и значење во реченица.</p>	<p>Изработка на табеларни прегледи за систематизирање на знаењата за глаголските форми во конјунктив.</p> <p>Се поттикнуваат учениците врз основа на предзнаењата од другите предмети и од почетно изучување на латинскиот јазик самите да доаѓаат до заклучоци.</p> <p>Препорачливо е содржините од морфологија на глаголот да се усвојуваат преку обработка и анализа на реченици и полесни текстови.</p>

<p>Супин</p> <p>Инфинитив и партицип на футурот</p> <p>Депонентни и семидепонентни глаголи</p>	<p>Ученикот да ги разбере начинот на образување на овие глаголски форми, нивната функција и значење во реченицата и во конструкциите.</p> <p>Ученикот да ги препознава депонентните и семидепонентните глаголи и да ја разбере разликата во нивната промена и значење во однос на останатите глаголи.</p>	<p>Ученикот ги препознава, цитира и правилно ги преведува овие глаголски облици во реченица.</p> <p>Ученикот ги препознава, цитира и правилно ги преведува овие глаголски облици во реченица.</p>	<p>Паралелно со усвојувањето на граматичките содржини, учениците да усвојуваат лексички единици и да се поттикнуваат да ги откриваат латинизмите во мајчиниот јазик и во современите странски јазици што ги изучуваат.</p>
<p>Глаголи со посебна конјугација</p> <p>Сложенки од помошниот глагол esse</p> <p>Verba anomala: eo, ire, ii, itum ferro, ferre, tuli, latum volo, velle, volui malo, malle, malui nolo, nolle, nolui</p>	<p>Ученикот да ги препознава глаголите со посебна конјугација, да ги воочи разликите во промената на овие и на глаголите од конјугација и да го разбере принципот на градба на сложенките, како и да донесува заклучоци за особеностите на овие глаголи.</p>	<p>Ученикот ги препознава, цитира и знае правилно да ги менува и да ги преведува формите на глаголите со посебна конјугација.</p>	<p>Поврзување и укажување на сложенки, особено оние со латински префикси, во мајчиниот јазик и во други современи странски јазици.</p> <p>Корелација со предзнаења од латинскиот јазик и современите странски јазици.</p>

СИНТАКСА НА РЕЧЕНИЦА			
Содржина	Оперативни цели	Стандарди на знаења	Дидактички насоки и поврзаност со другите предмети
<p>Употреба на начините во независна реченица (конјунктив во независни исказни и прашални реченици)</p>	<p>Ученикот да ја разбере улогата и значењето на различните видови конјунктив.</p>	<p>Ученикот знае со кои сврзници започнуваат независните прашални реченици, ги препознава во текст и правилно ги преведува од латински на македонски јазик.</p>	<p>Вежби со превод, дополнување на делови од реченицата, претворање на исказна во прашална реченица.</p> <p>Корелација и споредби со мајчиниот и современите странски јазици.</p>

<p>Сложена реченица - употреба на начините во сложена реченица - сложување на времињата во зависни реченици (consecution temporum) - апсолутна употреба на начините во зависни реченици</p> <p>Видови зависни реченици: - целни - временски - причински - последични - односни - условни</p>	<p>Ученикот да ја разбере употребата на начините во зависните реченици, принципот на предвременост, истовременост и повременост на дејствијата во главната и зависната реченица и да ги препознава видовите зависни реченици според сврзниците.</p>	<p>Ученикот знае кои зависни реченици со кои сврзници почнуваат, кои се внатрешно зависни и како се сложуваат времињата во нив. Ученикот правилно ги применува времињата и начините во речениците и со помош на речник преведува од латински на македонски и од македонски на латински јазик.</p>	<p>Активности и вежби за осмислена примена на сврзниците со кои започнуваат одделни видови зависни реченици.</p> <p>Превод на избрани текстови од римски автори на кои се вежба употребата и начинот на превод на одделните видови зависни реченици.</p>
СИНТАКСА НА ПАДЕЖ			
Содржина	Оперативни цели	Стандарди на знаења	Дидактички насоки и поврзаност со другите предмети
<p>Генитив (посвоен, партитивен, генитив сеќавање) Датив (датив на индиректниот објект, датив за полза, датив на вршител на дејство, датив за цел, двоен датив)</p>	<p>Ученикот да се оспособи да ги разбере, дефинира и применува овие падежи во наведените функции.</p>	<p>Ученикот ги препознава овие функции на падежите, знае во кои околности во реченицата се употребуваат, знае да ги преведува од латински на македонски јазик.</p>	<p>Усвојувањето на партитивниот генитив да се поврзе со суперлативот кај придавките. Функциите на дативот на индиректен и акузативот на директниот објект се усвојуваат постепено и паралелно при превод и анализа на реченици.</p>

<p>Акузатив (акузатив на директниот објект, акузатив за цел, двоен акузатив) Аблатив (аблатив за средство, за придружба, за место и начин, за одвојување, аблатив на вршител на дејство и аблатив за споредба)</p>			<p>Усвојувањето на аблативот на вршител на дејство да се поврзе со знаењата за пасивот кај глаголските форми, а усвојувањето на аблативот за споредба со компаративот кај придавките.</p>
--	--	--	---

СИНТАКСА НА ГЛАГОЛ

Содржина	Оперативни цели	Стандарди на знаења	Дидактички насоки и поврзаност со другите предмети
<p>Конструкции со инфинитив и партицип</p> <p>Акузатив со инфинитив</p> <p>Номинатив со инфинитив</p> <p>Апсолутен аблатив</p>	<p>Ученикот да ја разбере и да ја усоврши правилната примена на глаголските форми (инфинитивите и партиципите) и конструкциите и да се оспособи да ги преведува од латински на македонски јазик.</p>	<p>Ученикот знае да ги објасни различните употреби на инфинитивите и партиципите кога стојат самостојно и кога се дел од конструкции, ги препознава конструкциите и знае како се преведуваат на македонски јазик.</p>	<p>Вежби со превод на реченици (на пр. со понудени можни начини на превод), а потоа и превод на интегрален текст.</p> <p>Корелација со предзнаења од латинскиот, како и со говорните странски јазици и <i>Македонски јазик и литература</i>, <i>Албански јазик и литература</i> или <i>други јазици на кои се изведува наставата</i>.</p> <p>Паралелно со усвојувањето на граматичките содржини, учениците да усвојуваат и лексика.</p>

РИМСКА ЦИВИЛИЗАЦИЈА И КУЛТУРА

Содржина	Оперативни цели	Стандарди на знаења	Дидактички насоки и поврзаност со другите предмети
<p>Римска литература</p> <p>Периодизација на римската литература:</p> <p>-преткласичен период -класичен период -покласичен период</p> <p>Просодија и метрика</p>	<p>Ученикот да ги разбере општествено-историските рамки и етапи во развојот на римската литература.</p> <p>Ученикот да ги воочи основните карактеристики на одделните книжевни родови, карактеристичните содржини (за еп, биографија, роман), да се запознае со најважните претставници и нивните дела и да го разбере нивното значење во европската литература.</p>	<p>Ученикот знае да ги именува етапите во развојот на римската литература и да ги наведе во главни црти особеностите на секоја од нив, знае да ги наведе и опише во кратки црти делата на наведените автори и нивното значење и влијание во европската и македонската литература.</p> <p>Ученикот знае да ги наведе базичните одлики на римската метрика и да ги наведе најчестите видови метрички стапки.</p>	<p>Да се поттикне интерес кај учениците за проширување на знаењата (дополнителна литература, списанија, електронски извори) со изработка на самостојни и групни проекти (писмени и усни излагања, постери, дискусии).</p> <p>Лектира: преводи на македонски јазик, албански јазик, турски јазик- во зависност од јазикот на којшто се изведува наставата (цели дела или извадоци).</p>
<p>Римско право</p> <p>Календар</p>	<p>Ученикот да се запознае со зачетоците на римското право и неговото влијание врз правото воопшто.</p> <p>Ученикот да се запознае со принципот на создавање на календарот, начините на сметање на времето и клучните термини поврзани со временските циклуси и сметањето на времето.</p>	<p>Ученикот знае да ги именува најважните дела и документи кои претставуваат темел на правото и може да наведе неколку изреки и термини од оваа област.</p> <p>Ученикот знае да ги наведе и објасни имињата на месеците и деновите, знае да ги чита и смета датумите, да ги објасни во главни црти реформите на календарот.</p>	<p>При усвојувањето на содржините од римско право да се преведат извадоци од <i>Законите на дванаесетте таблички</i>.</p> <p>Да се поттикне интерес кај учениците за проширување на знаењата (дополнителна литература, списанија, електронски извори) со изработка на самостојни и групни проекти.</p> <p>Корелација со предметот <i>Историја</i>.</p>

4. ДИДАКТИЧКИ ПРЕПОРАКИ

Бидејќи се работи за наставен предмет во кој се преплетуваат содржини од јазик, римска цивилизација и култура се препорачува часовите да бидат комбинирани од предавања, дискусии, работа во групи, презентации, проверување на знаењата.

Наставникот по латински јазик ја организира работата на часовите, ги предва предвидените граматички содржини, ги објаснува начините на превод од латински на мајчин јазик и обратно, дава упатства за редовната и дополнителна литература и начинот на којшто таа се користи во наставата, во соработка со учениците организира дискусии на теми од содржините за римската цивилизација и култура, ги следи постигањата на учениците и дава оценка за резултатите на учениците.

Ученикот редовно ја посетува наставата по латински јазик, активно учествува во работата на часовите (во работилници, работа во двојки, дискусии, подготвува презентации за определени содржини од наставната програма), учествува во донесување процедури за работата на часовите и проверувањето на постигнатите резултати.

Организација и реализација на наставата

Наставата по латински јазик се реализира во текот на учебната година со по два наставни часа неделно во кабинет наменет за изучување на класичните јазици. Потребни се услови за изведување на индивидуална и тимска работа на учениците при реализирањето на содржините. Теренската настава може да се изведе како дел од планираните екскурзии на училиштето на некој археолошки локалитет или во некоја културно-историска институција во градот.

За изведување на наставата по латински јазик потребни се следните наставни средства: табла, лцд проектор, комјутери со приклучок на Интернет.

За реализација на наставата неопходен е учебник по латински јазик, одобрен од страна на министерот за образование и наука.

Исто така, наставникот, за успешна реализација на наставата, како и за поттикнување на креативноста на учениците, може да употребува списнија за латински јазик, преводи на дела од римски класици на македонски јазик, албански јазик, турски јазик.

5. ОЦЕНУВАЊЕ НА ПОСТИГАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Проверувањето и оценувањето на знаењето на учениците треба да биде јавно и може да се спроведе во повеќе видови (усно, писмено, преку различни задачи) и на различни начини (одделно, групно, дополнување).

При проверувањето на знаењето се прибираат податоци за знаењето што го постигнале учениците (колку учениците се способни да ги раберат јазичните појави и правила и да ги употребуваат нив во различни контексти). Знаењето може да се провери на повеќе начини, при што активно учествуваат учениците.

При оценувањето на знаењето потребно е однапред да им се каже на учениците:

- кога се проверува знаењето;
- како ќе се спроведува тоа;
- според кои мерила ќе се оценува.

Конечната оценка мора да се заснова на сите оценки што ги добил ученикот во текот на учебната година, од усни и писмени проверки на знаењата и учеството на учениците во различни активности.

6. ПРОСТОРНИ УСЛОВИ ЗА РЕАЛИЗИРАЊЕ НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Програмата во однос на просторните услови се темели на Нормативот за простор, опрема и наставни средства за средно образование донесен од страна на министерот за образование и наука.

7. НОРМАТИВ ЗА НАСТАВЕН КАДАР

Наставата по латинскиот јазик ја изведува наставник со завршени класични студии кој се здобил со звање дипломиран класичар или дипломиран класичен филолог.

8. ПОЧЕТОК НА ПРИМЕНА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Датум на започнување: *01. 09. 2014 година*

10. Потпис и датум на утврдување на наставната програма

Наставната програма по *латински јазик продолжително изучување*, избран предмет во јазичко уметничко подрачје А, четврта година на гимназиското образование., на предлог на Бирото за развој на образованието, ја утврди

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
Бр. 11-14992/1 од 18.09.2014 година
Скопје

Министер

Abdilaqim Ademi

Изготвил: работна група
Контролирал: Трајче Георгиевски, раководител на одделение
Одобрил: м-р Митко Чешларов, раководител на сектор